

## SEBESTYÉN-TELEKI ISTVÁN

### A Jura-kérdés anatómiája

Svájc 1991-ben ünnepelte államiségának 700. évfordulóját. A svájci nép saját országát a világ legrégebbi demokráciái közé sorolja. Az ország területileg állandóan gyarapodott anélkül, hogy ennek érdekében hódító háborúk sorozatát vívta volna: a három őskanton, Unterwalden, Uri és Schwyz szövetsége (1291) után a többi kanton a 700 év folyamán önszántából kapcsolódott a szövetséghez.

Az utolsó kanton, Jura 1979-ben lépett be a szövetségbe. Ez esetben azonban nem egy új terület és népcsoport Svájc-hoz való csatlakozásáról van szó, hanem a német többségű Bern kanton területéről való leszakadásról. A kérdés elméleti ismertetése mellett nem árt, ha a magyar olvasó néhány közelebbi részlettel is megismerkedik, a Közép-Európa legújabb kori történelméhez tartozó érdekes fejlődési folyamattal, melynek végeredménye a Jura kanton létrejötte volt.

A Jura-probléma az 1815. évi bécsi kongresszustól eredeztethető, amikor is a juraiak ellenkezése és a berniek akarata ellenére Jurát a Bern kantonhoz csatolták. Ezzel a szerződéssel akarták a szövetséges hatalmak Bern területi veszteségeit (Waadt és Aargau) kompenzálni. Jura népe az anektálást különösebb ellenállás nélkül szemlélte, ami arra enged következtetni, hogy nem alakult ki valamilyen közös politikai akarat, illetve nemzeti (értsd: jurai) öntudat. Nem sokkal később azonban, már 1831-ben tiltakozó levéllel fordultak a berni Alkotmánybírósághoz: „Mi nem ismerjük el az egyesülési okmányok érvényességét, mert azt kiszabták ránk a mi megkérdezésünk nélkül.”<sup>2</sup>

Később megindult a német parasztek természetes bevándorlása és letelepedése Dél-Jurában, ugyanakkor Bern keménykezű antiklerikális politikát folytatott, ami a katolikus francia lakosság ellenállását váltotta ki. Ez az út egyenesen oda vezetett, hogy egy évszázad múltán, 1917-ben megalakult az első szeparatista szervezet, a *Szeparatista Bizottság*. A továbbiakban e folyamatból csupán néhány adatot érdemes röviden felsorolni.

	Kanton neve	Területe (km <sup>2</sup> )	Lakosság száma	Szövetség éve
1	Zürich	1729	1141494	1351
2	Bern	6 049	932 577	1353
3	Luzern	1492	311761	1332
4	Uri	1 076	33 544	1291
5	Schwyz	908	106 409	1291
6	Unterwalden (Obwalden)	491	27 896	1291
7	Unterwalden (Nidwalden)	276	31619	1291
8	Glarus	684	36 953	1352
9	Zug	239	83 419	1352
10	Fribourg	1670	200166	1481
11	Solothurn	791	221 464	1481
12	Basel-város	37	190 854	1501
13	Basel-vidék	428	228151	1501
14	Schaffhauseu	298	70 317	1513
15	Appenzell Aussen-Rhoden	243	50 328	1513
16	Appenzell Innen-Rhoden	172	13 333	1513

17	Sankt-Gallen	2 014	410 773	1803
18	Graubünden	7106	167 904	1803
19	Aurgau	1 405	484 308	1803
20	Trurgau	1 013	198 371	1803
21	Ticino	2 811	280 630	1803
22	Vaud	3 219	565 181	1803
23	Valais	5 226	239 048	1815
24	Neuchâtel	797	157 436	1815
25	Genève	282	371356	1815
26	Jura	837	64 681	1979
	Svájc	41 293	6 619 953	

A tulajdonképpeni Jura-válságot 1947-től datálják, amikor a szövetségi állam kormányzótanácsa a kantonális kormányok elosztásáról döntött. Ez a döntés heves tiltakozásokat váltott ki a juraiak között, aminek végeredménye a *Comité de Moutier* (Moutier-i Bizottság) megalakítása volt.

1950-ben Bern kanton alkotmányának módosításával elismerték a Jura-probléma létezését, ugyanis a juraiaknak kisebbségi státust adtak. Az újrafogalmazott alkotmány 1. cikkelyének szövege a következő: „Bern kanton demokratikus, szabad ország, és a Svájci Szövetség tagja. Magába foglalja a régi kantonrész és Jura népét.”

1952-ben megalakul a *Rassemblement Jurassien* (RJ) (Jurai Népgyűlés). A szervezet létrejötté tulajdonképpen az első lépést jelentette az önállóság útján, hisz az önállóság kérdésének napirenden tartásával az egyre erősödő szeparatista mozgalom támaszává vált. Felismerve a szeparatista politikai irányvonal felerősödését, de a demokrácia játékszabályait betartva ezzel párhuzamosan megalakult az *Union des Patriotes Jurassiens* (Jurai Hazafiak Egyesülete; a Régióban Unióként szerepel).

1957-ben indították el azt a népi kezdeményezést, melynek keretében Jura lakosságának népszavazás útján kellett volna választ adnia arra a kérdésre, akarja-e, hogy a Jura-térség a Svájci Szövetség független kantoni rangjára emelkedjen vagy sem?

1959-ben bizonyosodott be a népszavazást hirdető „jurai nép egy és oszthatatlan!” propaganda jelmondat csődje, hisz az ez évben megtartott népszavazás eredménye ugyancsak kijózanítólag hatott: nemcsak kantonszinten, hanem a hat jurai körzetben is leszavazták a függetlenségi kezdeményezést. A szavazatok megoszlása a következő volt: kanton szinten 80 141 „nem”, 23 130 „igen”; a körzetekben 16 355 „nem”, 15 159 „igen”. A kezdeményezés bukása rámutatott arra a tényre, hogy Jurában nem egyetlen nép, hanem három kis népcsoport lakik, vagyis a francia nyelvű észak-jurai katolikusok, a dél-jurai francia protestánsok és Laufental körzet német nyelvű, katolikus lakosai.

A juraiak szeparatizmusának ideológiája a francia nacionalizmusból táplálkozott: „A jurai szeparatizmus hosszú távú célja egy saját állam felállítása az összes jurai francia számára.”<sup>3</sup> Ezt a célt tovább követték, annak ellenére, hogy 1947. június 23-án a Jurai Népgyűlés (Rassemblement Jurassien) egy különálló kanton felállítását szavazta meg.

Az RJ stratégiája a következő két döntésre épült:

1. Az RJ tömegrendezvények sorozatával politikai nyomást gyakorol a berni kormányra;
2. Megalakul a *Kosok* (Béliér) nevű fiatal szeparatista juraiak akcióegysége, amely látványos és egyben szimbolikus akciókat tervez és hajt végre, hogy a nyilvánosság figyelmét minél jobban ráirányítsa a kérdés súlyára: például a svájci zászló meggyújtása és elégetése a berni országház előtt stb.<sup>4</sup> (Elképzelésük szerint a propaganda annál hatásosabb, minél egyszerűbb elveken működik. Ilyen megfontolásból a juraiak a „Sok füst messze látszik!” jelszóval indultak harcba. Tény persze, hogy a jurai szeparatizmus másfél évszázados

történelme során az okozott anyagi kár, illetve az áldozatok száma összehasonlíthatatlanul kevesebb Európa más, hasonló válság sújtotta régióihoz képest.)

Az RJ politikai akarata kinyilvánításához földalatti katonai szervezetet hozott létre Jurai Felszabadító Front néven (Front de Libération du Jura: FLJ). Az FLJ tevékenységéhez kapcsolódó legfontosabb események a következők:

- 1966-ban letartóztatták Marc Boillat és Marie Joset jurai terroristákat, az FLJ tagjait.
- 1970-ben a berni alkotmány-kiegészítéssel elismerik a juraiak jogát az önrendelkezésre.
- 1974-ben egy Jura melletti tüntetésen egy berni polgár fegyverrel megsebesíti a juraiak zászlóvivőjét.
- 1975-ben Courtelary, La Neuveville és Moutier helység polgárai a Bern kantonban való maradásra szavaznak.
- 1977-ben a szövetségi gyűlés jóváhagyja Jura kanton alkotmányát, az önállóságot deklaráló 138. cikkely nélkül.
- 1984-től a Kosok nevezetű szervezet újabb erőszakhullámot indít el. Először intéznek merényletet a „Fritz”-nek csúfolt katona emlékműve ellen Les Rangiers-ban. Unterseen bei Interlaken nevű község múzeumából ellopják a csalhatatlanság követ (Unspunnenstein).
- 1986-ban ledöntik a berni óvárosban levő Igazság kút Justitia istennőjét.
- 1987-ben 11 különféle merényletet hajt végre az FLJ.
- 1989-ben a „Fritz”-szobor ellen végrehajtják a második merényletet. - 1992-ben a Szövetségi Bíróság az „Unit” (Egyesülés) kezdeményezését alkotmányellenesnek nyilvánítja.
- 1993-ban merényletek Bernben és Courtelaryban. Meghal Christophe Bader „jurai terrorista”. Hivatalos vélemények szerint az Igazság kútja elleni második merénylet közben baleset áldozata lett. Megjegyzendő, hogy az RJ elnöke, Roland Béguelin azt nyilatkozta, hogy „vér tapad a Szövetségi Bíróság kezéhez”, ami azt sejteti, hogy nem baleset történt. Letartóztatják Daniel Pape-t, a Kosok nevezetű szeparatista fiatalok szervezetének az elnökét. Cortébert bei St.-Imier-i házának pincéjében kézigránátokat találnak.

Megjegyzendő még, hogy közben további szeparatista és antiszeparatista szervezetek alakultak, mint például a Force Démocratique (Demokratikus Erő), titkára Roger Droz (aki később kénytelen elköltözni a kantonból); a *Sanglier* (Vaddisznók), elnöke Guillaume-Albert Houriet. A *Sanglier* nevezetű ifjúsági antiszeparatista szervezetet a *Bélier* ifjúsági szeparatista szervezet ellenlábasaként hozták létre.

Az ismertebb szeparatista szervezetek közé tartozik még az *Unité Jurassienne* (Jurai Egység) nevezetű, melynek egyik titkára, André Comte egyben egy kis falu, Vellerat polgármestere is volt, egyik nyilvános fellépésén például büszkén dicsekedett azzal a ténnyel, hogy sikerült minden kapcsolatot megszakítania Bern kantonnal „Addig sanyargatjuk a berni medvét, ameddig lehet” - nyilatkozta (a medve Bern kanton szimbóluma). La Neuveville város polgármestere, szintén az Unité Jurassienne tagja egy Jura szuperkanton létrehozásának tervéről nyilatkozott, amely a berni Jura és a Neuchâtel kantonból tevődne össze. Ez az elszólás azt jelezte, hogy a Jura-szeparatista törekvések nem állnak meg a Jura kanton határainál, hisz hosszú távú célként kitűzték Neuchâtel bekebelezését is.

Az eddig felsoroltakból egyértelműen kitűnik, hogy a Jura-térség önrendelkezési jogának érvényre juttatása itt ugyanúgy, mint bárhol a világon nem a „toleráns” többségi nemzet önkéntes jóváhagyásától függött. Így van ez még az olyan nagy hagyományokkal rendelkező országban is, mint amilyen a svájci demokrácia.

Céljaik elérésének érdekében a juraiak a harcot tovább folytatták, habár a támadások hevességét, nagyságrendjét és gyakoriságát megpróbálták olyan szinten tartani, hogy az ország lakosságának ellenszenvét ezzel lehetőleg ne váltsák ki. Attól függetlenül, hogy a fent említett robbantások, gyújtogatások az önrendelkezési jog kivívásának érdekében történtek, a svájci hatóságok katonai szakértőkkel egyetértésben ezt a módszert terrorizmusnak minősítették, és ennek megfelelően elvégezték a szükséges ellenintézkedéseket. Mert - teszik

fel a kérdést - minek lehet nevezni például a vasúti sínek felszedését Lauterbrunnennél (1982. IV. 8-án), 1a nem terrorizmusnak, ártatlan emberi életek veszélybe sodrásának?

A fentebb felsorolt gyűjtogatások kárvallottjai általában olyan jurabeli franciák voltak, akik elítélték a szeparatizmust, netán aktívan tettek is ellene valamit. A belső ellenfelek elszigetelésének, kiközösítésének ábrázolására a következő példa említhető meg:

Grenchenben, egy csiszológépgyárban dolgozik egy alacsony, köpcös, jóindulatú Jura kantonbeli, középkorú munkásember. A gyárban többen is dolgoznak juraiak, akik naponta ingáznak a város túlsó felén lévő vasútállomásról. Hogy minél kevesebb időt veszítsenek útközben, a gyár rendelkezésükre bocsátott egy mikrobuszt, mely mindennap kiviszi őket az állomásra. A fent említett szakmunkásnak is joga lenne a mikrobuszt igénybe venni, de nem teheti, mert földije nem engedik rá felszállni. Azért közösitették ki, mert elítélte a szeparatizmust.

A „terrorakciók” végrehajtásához szükség van robbantószerre is. Ezek beszerzése Svájcban sem *megy* másképp, mint a régi, jól bevált klasszikus módszerrel, vagyis a katonai fegyverraktárak kirablásával. Mivel a tettesek csak ritkán kerülnek kézre, ezért nem lehet pontosan megítélni, hogy az elrabolt fegyverek, lőszer, robbantószer, aknák, kézigránatok stb. milyen csoportosulásokhoz kerülnek, és mikor, milyen célra, ki fogja bevetni őket Svájcban vagy az ország határain kívül? A támadások kivédésére a svájci hadseregben kidolgozták a SMUD-tervet (Schutz der Munition gegen Diebstähle = Lőszer védelme lopás ellen). A későbbiekben a speciális óvintézkedéseket mindennemű katonai fegyverre, felszerelésre kiterjesztették. A különleges intézkedéseknek köszönhetően a rablások száma nagymértékben csökkent.

Az akciók tovább folytatódtak az 1980-as és az 1990-es években is. A tettesek felderítésének csekély száma azt engedi sejtetni, hogy jól szervezett és megfelelő információval rendelkező szervezetek rajtaütéseiről van szó. A SMUD-terv ellenére, mely a Svájci Államszövetségnek rengeteg pénzébe került, az eltulajdonított robbantószer mennyisége csak addig esett vissza, amíg a szeparatista szervezetek az újabb tervekről és az ennek keretében kivitelezett intézkedésekről megfelelő információkhoz nem jutottak. Ezek után megint emelkedett a fegyverraktárból elrabolt robbantószer mennyisége.

Történt mindez a kantonok közti határok átjárhatósága ellenére, amely határok annyira légiesek, hogy lényegében nem is léteznek, csak a térképre rajzolják fel őket! Az önrendelkezési jog jegyében a jurai szeparatisták a második legnagyobb svájci kanton - Bern - területéből kanyarítottak ki jelentős nagyságú területet, pontosabban 12,15 százalékot.<sup>5</sup>

Ez a tevékenységük természetesen nem nyerte el a Bern kantoni németek tetszését, vagyis a toleráns többség azonnali fejbólintását, miként ezt bizonyos magyar emigrációs körök sejtteni engedik az anyaországi sajtóban. 1988-ban Bern kanton kormánya betiltotta, hogy berni állampénzekből Moutier, La Neuveville és Courtelary körzetben a szeparatista szervezeteket finanszírozzák. Ez nem egyéb, vallják Bernben, mint a Bern kanton területi integritása elleni támadás berni állami pénzekből való finanszírozása. (Megjegyzés: Svájcot úgy kell tekinteni, mint több különálló kis állam szövetségét.) Ezzel a határozattal azonban újfent olajat öntöttek a jurai szeparatizmus lappangó tüzéire. 1993 júniusában Bern kanton kormánya eldöntötte, hogy Vellerat község 1996. január 1-jétől Jura kantonhoz csatlakozhat. Ezzel együtt Jura kanton létrejött, az európai önrendelkezési folyamatok között - a toleráns svájciaknak köszönhetően - példamutatón a legbékésebb szecessziós folyamatnak tekinthető.

## JEGYZETEK

1 Voutat, Bernard: *Espace national et identité collective. Pour une sociologie politique du conflit jurassien*. Lausanne 1992. Ismerteti: A. Gergely András, *Regio* 1993. 3. 201-205.

2Thürer, Daniel: *Das Selbstbestimmungsrecht der Völker mit einem Eckkurs zur Jurafrage*.

Dissertation Universität Zürich, Verlag Stempfli und Cie AG Bern 1976.

- 3 Albert A. Stahel: Terrorismus und Marximus. *Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift* 1987. (Huber e.Co. AG, CH-8500 Frauenfeld)
- 4 Reportsammlung: Barenstarke Machtprobe, Wir Brückenbauer. *Wochenblatt des Sozialen Kapital* Nr. 12,24 März 1993. Svájc.
- 5 Jaggi J. Christian: *Nationalismus und ethnische Minderheiten*. Zürich, Orell Füssli Verlag 1993.

ISTVÁN SEBESTYÉN-TELEHI

The anatomy of the Jura question

Switzerland has throughout its history grown as a territory without waging a single war of conquest. The emergence of the Jura Canton is a special case in the history of the federation, which also deserves attention from the point of view of the process of European self-determination. The aspirations of the people of the Jura towards independence began in the 1830s but only became a serious political ambition after 1947. Besides political solutions, the radical separatist groups did not refrain from violence (e.g. arson, and the ripping up of railway lines). Despite such radical pressure, the path of peaceful secession was established in the Jura Canton in 1979, with the split from the territory of the Bern Canton with its German majority.